

A HÁMORI CSATA (1708. augusztus 3.)

A hámori ütközet történeti háttere

A hámori ütközet (vagy trencséninek is nevezett), amely 1708. augusztus 3-án zajlott le a legnagyobb (és legjelentősebb) fegyveres összeütközések közé tartozott II. Rákóczi Ferenc és a császári katonaság között, melyet a császári hadvezér, Heister Siegbert vezetett.

A gyalogosok és lovasság ábrázolása a *Victoria et Trentschinum. In Ungarn Glick beyrn Krieg.* nevű metszeten. Megtalálható rajta a hámori ütközet ábrázolása is.

1708 nyarán Rákóczi elhatározta, hogy a seregeivel Sziléziába vezet hadjáratot. Feladata az volt, hogy a porosz hercegnek utat nyisson a magyar trónra és hogy ösztönözze a sziléziai protestánsokat a Habsburg-ellenes felkelésre.

Rákóczi eredeti szándéka az volt, hogy elfoglalja Lipótvárat, de ez nem valósult meg, mivel a tisztjei Trencsén, ill. a trencsényi vár bevételét javasolták. Az alattvalói meggyőzték Rákóczit, aki egyetértett a támadással. Pöstyén felől a 1415 ezer fős kuruc hadsereg (melyből 8000 gyalogos volt és kb. 7000 lovas) a Vág völgyében haladt északra Beckón (szlov. Beckov) át Trencsén (szlov. Trenčín) irányába. Trencsén mellett a fő hadvezér úgy tervezte, hogy áthalad Morvaországba és aztán tovább északra – Sziléziába.

Miután a magyar császári hadsereg főparancsnoka, S. Heister, tudomást szerzett Rákóczi elhelyezkedéséről, elindult Pozsonyból (szlov. Prešporok/Bratislava) Trencsén felé. A Hámri melletti, a felkelőkkel való fegyveres összecsapásban valószínűleg csak a lovasság vett részt (kb. 5200 férfi).

Az ütközet előtt...

1708. július 31-én a kuruc hadsereg megérkezett Rakolub (szlov. Rakoluby) és Beckó közelébe, ahol csütörtökön megpihent. Augusztus 2-án, pénteken a délelőtti órákban Rákóczi a tisztjeivel együtt Trencsénhez indult azzal a szándékkal, hogy megfelelő helyet találjanak a sereg számára az éjszakai szálláshoz. Délután (16⁰⁰ körül) a kuruc hadsereg Nagybiróc (szlov. Veľké Bierovce) érkezett és a Vágnál vert tábort. Később, kb. 21⁰⁰-kor, a kurucok Szedlicsna (szlov. Sedličná), Tornyos (szlov. Trenčianska Turná), Hámri (szlov. Hámre), Barát-Lehota (szlov. Mníchova Lehota) és Szoblahó (szlov. Soblahov) környékén a hegy lejtőjénél álltak fel.

Ütközet

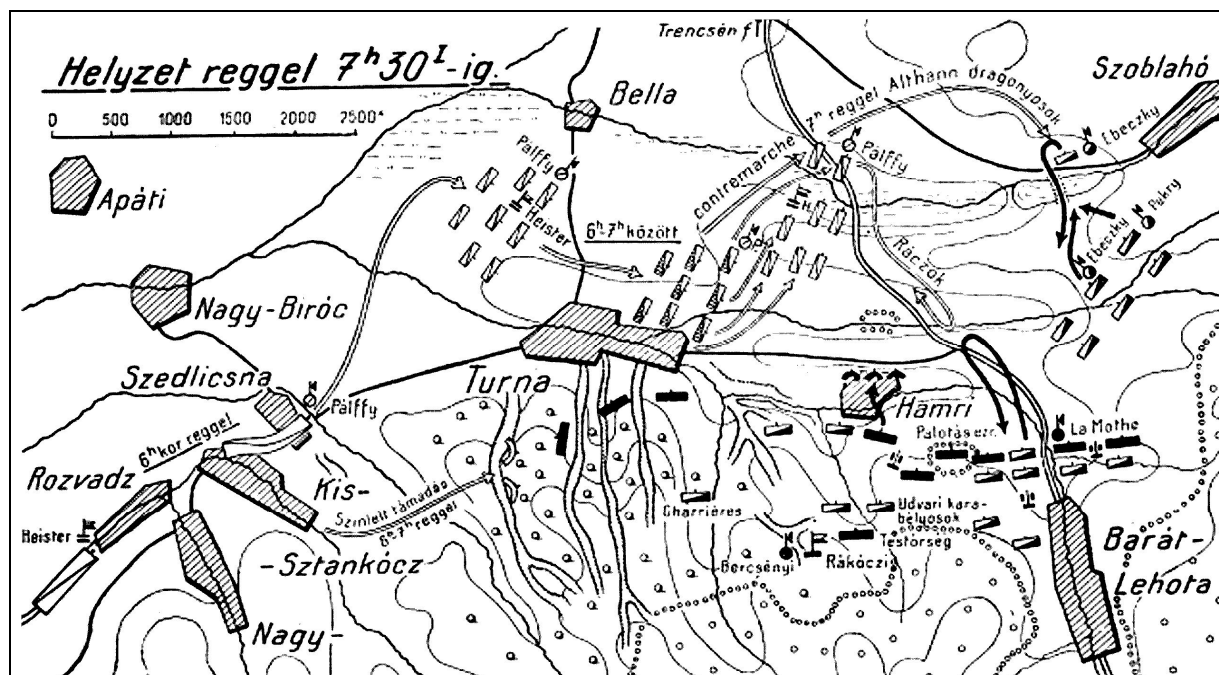
A Beckónál töltött éjjel, augusztus 3-án hajnalban, Heister generális két labanc (császári) serege Trencsén felé vonult. Rozvadze mellett viszont két császári szakasz egy felkelő csapatra akadott (kb. 150). A kurucok tüzelni kezdtek, így adtak hírt Rákóczi táborának az ellenség érkezéséről és lehetővé tették a harci sík mihamarabbi elrendezését (1. ábra).

Rövidesen 6⁰⁰ után elkülönült a császári sereg egyik dragonyos csapata, akik leszálltak a lovaikról és Turna felé haladtak. Megálltak egy kátyú előtt és egy rövid ideig lövöldöztek a kuruc gyalogságra a bal szárnyon (1. és 3. számú ábra – fent). Miután befejezték a feladatot a császári katonák csatlakoztak a csaját csapataikhoz.

Időközben Heister két gyalogserege egyesült és a kurucok lőtávolságán kívül (6⁰⁰ és 7⁰⁰ közt) Turna és Bella mellett haladva megkerülték a felkelők bal szárnyát, s így eléjük kerültek. Ott a menetelés közben 90 fokos fordulatot tettek a hadi vonalától, melyet a nem messzi mezőkön alakítottak ki (1. és 3. sz. ábra – fent).

E hadművelet során Heister figyelte a kuruc csapatokat, melyek a hegység domboldalain és völgyekben voltak elhelyezkedve (1. és 3. sz. ábra – fent). Rövidesen 7⁰⁰ előtt úgy döntött, hogy visszavonja a csapatait észak irányába, Trencsén környékére (1. és 3. sz. ábra – fent). Nyilván az volt a célja, hogy kicsalogassa a lázadókat a vedekező pozíciójukból és ösztönözni a támadásra a császári seregek ellen.

Abban a tévhitben, hogy a labancok visszavonulnak, Rákóczi 7⁰⁰ körül elrendelte Pekri lovasainak, hogy kezdjék meg a jobb szárnyon a támadást a „menekülő” császári seregek közé. Egyben kiadta a tüzszerészeknek a parancsot, hogy a lovasságot segítse a támadásban. Néhány zászlóalj a kuruc gyalogsereg közül Hámrihoz közeledett, ahol elbújtak a falu északi szélén (1. és 3. sz. ábra – középen)

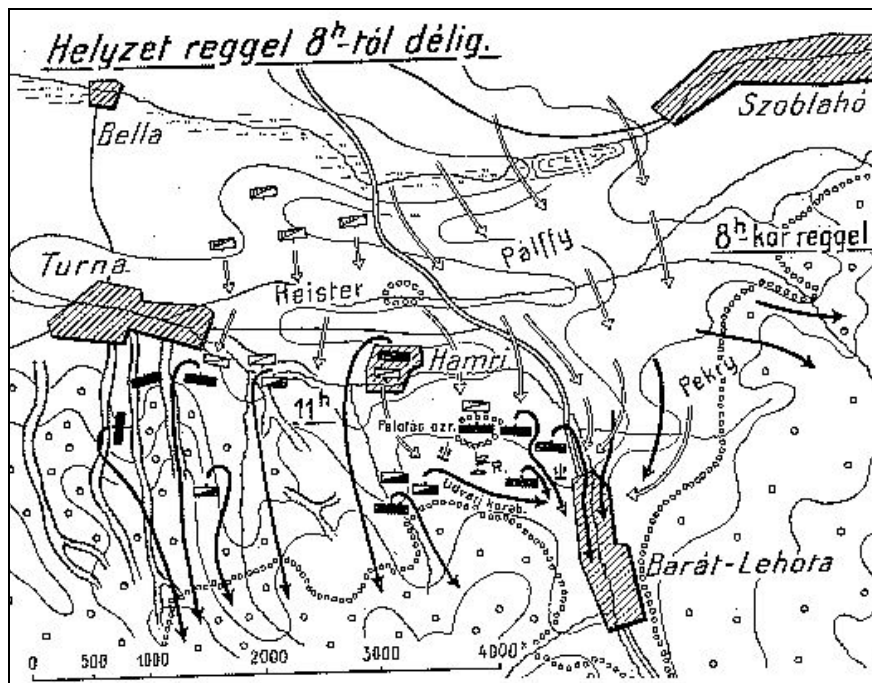

1. sz. ábra - Hámri ütközet – 7³⁰ óra környékén

A Szoblahótól délnyugati és nyugati terület, melyen a 6-7 ezres kuruc seregnek támadni kellett volna, megfelelő volt az ilyen hadművelethez. A támadók számára az egyetlen természeti akadályt a szoblahói patak széles medre jelentette. Ezeket a vizes területeket a volt halastó gátja szakította meg.

Pekri főlöszleges várakozás nélkül arra készült, hogy rátámad a császári lovasságra, amely észak irányába haladt Trencsén felé. A szűk sáncon a lovasai csak egyik a másik után haladhattak, legfeljebb ketten egymás mellett. Ez a lassú áthaladás okozta, hogy a kurucok időt vesztek a császári seregek meglepésére. Kb. 7¹⁰ órakor Pekri egységeinek egyik része áthaladt a sáncon a szoblahói patak másik oldalára, ahol hadi állásba kezdtek formálódni (1. és 3. sz. ábra – középen). Ebeczky István viszont Pekrit figyelmeztette, hogy ha vissza kell vonulni a szűk gát ehhez nagyon veszélyes lesz. Pekri tétovázott és elrendelte, hogy a sereg vonuljon vissza a sáncon. Az (elvonuló) sereg első sora összekeveredett az érkező katonákkal és így az egész formáció elvesztette az irányíthatóságát (1. és 3. sz. ábra – középen)

Miközben Pálffy János, a császári lovasság főparancsnoka figyelte Pekri bizonytalan hadimanőverét a gát közelében és úgy döntött, hogy azonnal kihasználja az ellenség soraiban kialakult zűrzavart. Az ellenségtől ugyanis csak 2–2,5 km választotta el. Heistertől kérte a jóvahagyást és miután átlépte a szoblahói patakot, kb. 7²⁰-kor ellentámadásba kezdett a dragonyosokkal (Althann ezred), akiket a szerb huszárok támogatták J. Dimitrović ezredéből. Pálffy lovassága nagyobb gondok nélkül átkelt a szoblahói patakon a sánc közelében, ahol kb. 7²⁰-kor összeütközött a két ellenséges sereg (1. és 3. számú ábra – lent). A császári seregek első támadását a felkelőknek sikerült visszaverni, de a következőt (amely kb. 15 percig tartott) már nem. 8⁰⁰ körül a kuruc seregek maradéka, melyeket Pálffy századai üldöztek, pánikolva Barát-Lehota felé lovagoltak, ill. Szoblahó és Barát-Lehota közti erdőbe (2 és 4 sz. ábra – fent).

2. sz. ábra – a Hámri ütközet – 8⁰⁰ óra környékén

8 és 9 óra közt, majdnem teljesen egyidőben Pálffy utolsó támadásával, Heister megállította az előremenetelt Trencsén felé és a fő haderei Hámrinál ütöttek le az ellenség középvonalába, ahol megkezdődött a kemény és (egyelőre) döntetlen ütközet (2. és 4. ábra – középen).

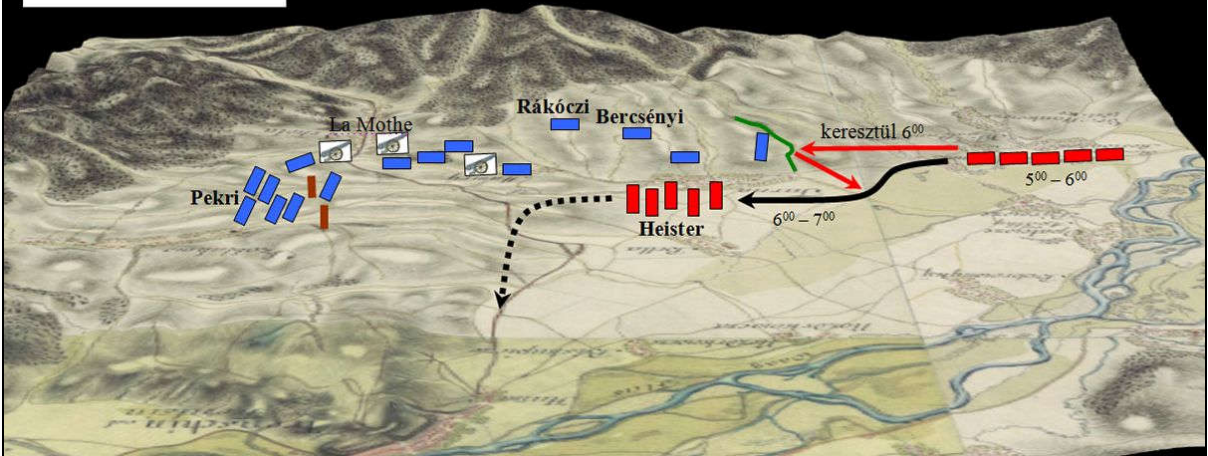
A jobbszárnyon található gyalogseregek nem tudtak hosszútávon ellenállni Pálffy lovas csapatainak. Ezért Rákóczi a német és lengyel csapatokat küldte harcba (2. és 4. sz. ábra – lent) A császári lovasság előrenyomulását viszont ők sem tudták megállítani. Rákóczi saját maga próbálta még megfordítani a csata menetét és saját részvételével megakadályozni

a kuruc visszavonulást. (2. és 5. ábra – fönt) Miközben próbálta átugrani a kátyút (vagy árkot) a lova rosszul lépett és leesett. Kissé meg is sérült és eszméletlenül fekvé maradt a halott lova alatt. Ezért a katonái közt azonnal kitudódott a rémhír Rákóczi haláláról. Ezért a seregek nagy része, amely addig hadban állt fokozatosan dél-délkelet felé visszavonult a fronthatárról az erdők felé.

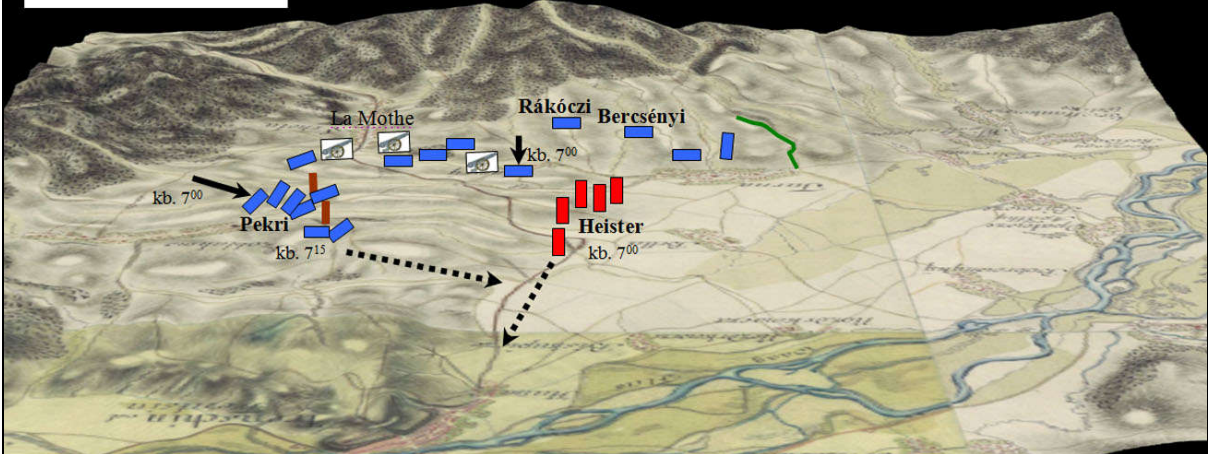
A harcok utolsó fázisában (11 óra előtt) a labancok ellen már csak a középsíkban található kuruc csapatok álltak ellen. (2 sz. ábrázat és 5 számú – lent) Maga Rákóczi csak úgy menekült meg a fogság elől a testőreinek köszönhetően, hogy ezek lóra ültetve mentették őt meg – elvitték a közeli erdőbe.

11 óra környéként Heister katonái az utolsó kuruc ellenálló csapatokat is legyőzték. A háMRI ütközet véget ért.

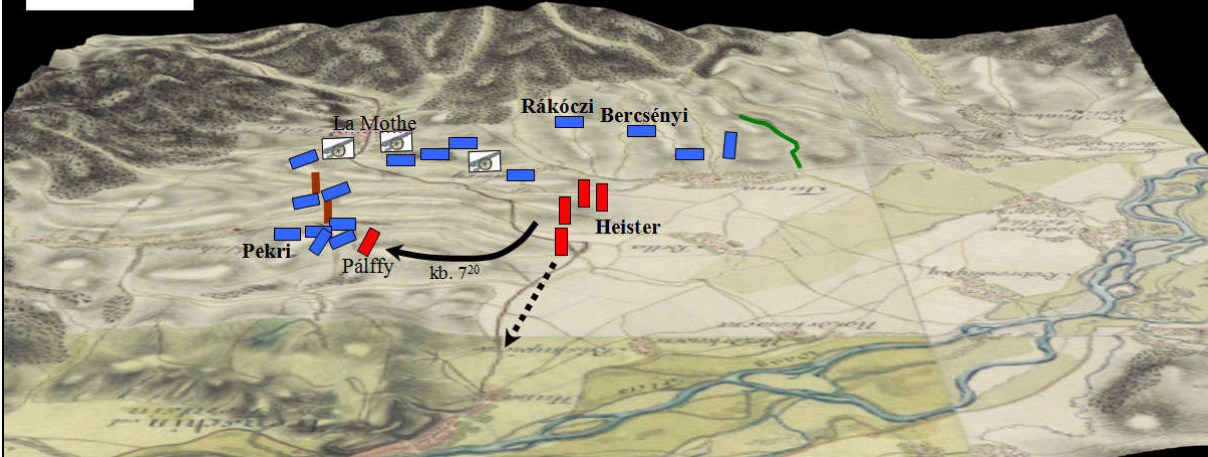
kb. 5⁰⁰ – 7⁰⁰ között

kb. 7⁰⁰ – 7¹⁵ között

kb. 7²⁰ -kor

■ Kurucok

■ Labancok

→ Realizálódó

a sereg/katonai egység harcmozdulat

.....> Tervezett

→ Hamis támadás

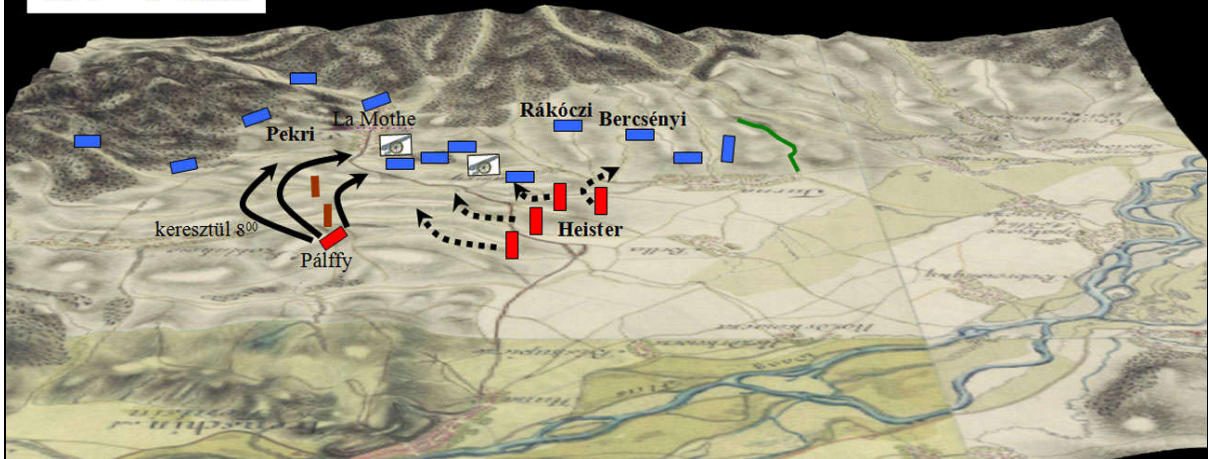
☞ Kuruc ágyugolyók

— Vízmosás (Dolnácka cesta helység)

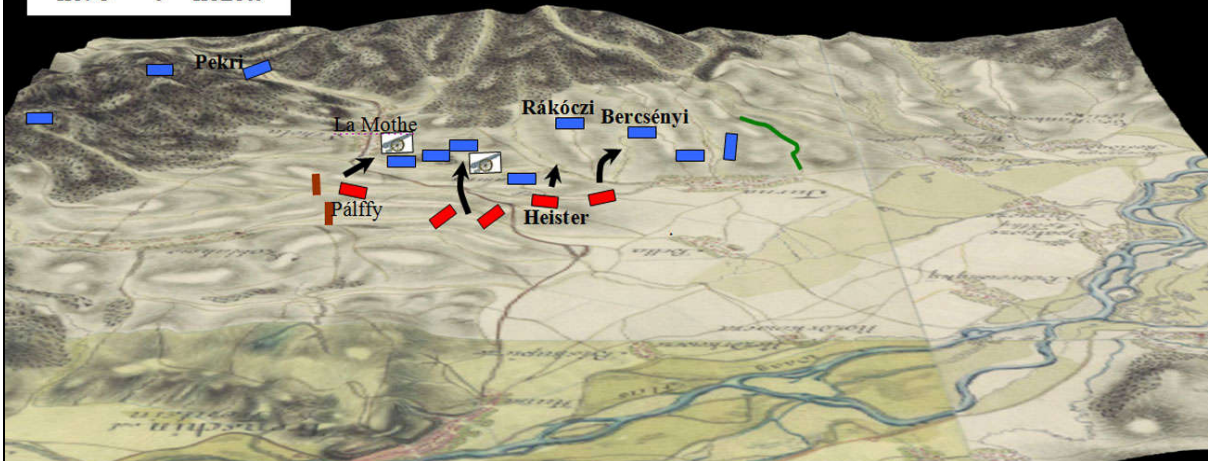
■ Gát

3. sz. ábra – a Hámri ütközet rekonstrukciója
(a csatatéren zajló események északról nézve kb. 5⁰⁰ és 7²⁰ között)

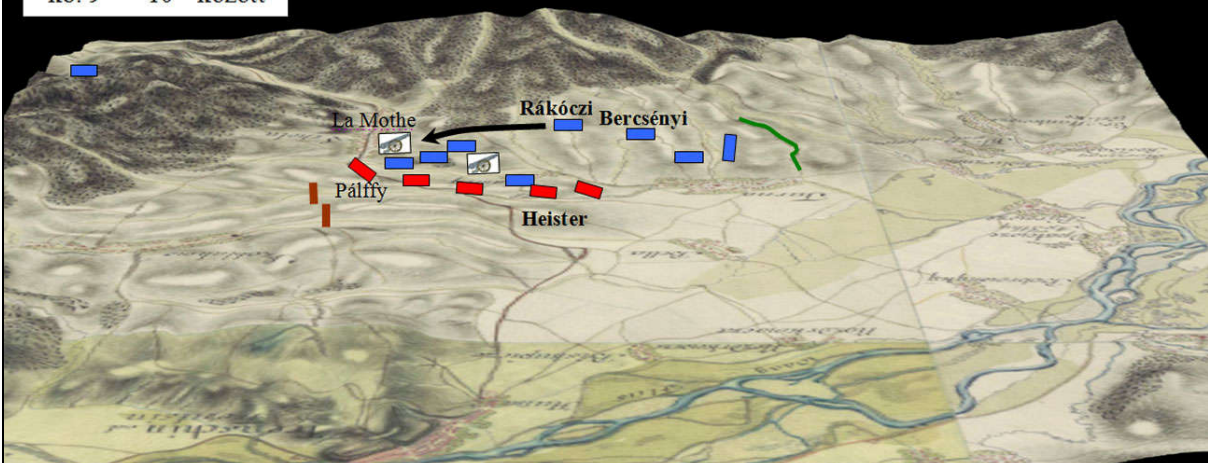
kb. 7⁴⁰ – 8¹⁰ között

kb. 8⁰⁰ – 9⁰⁰ között

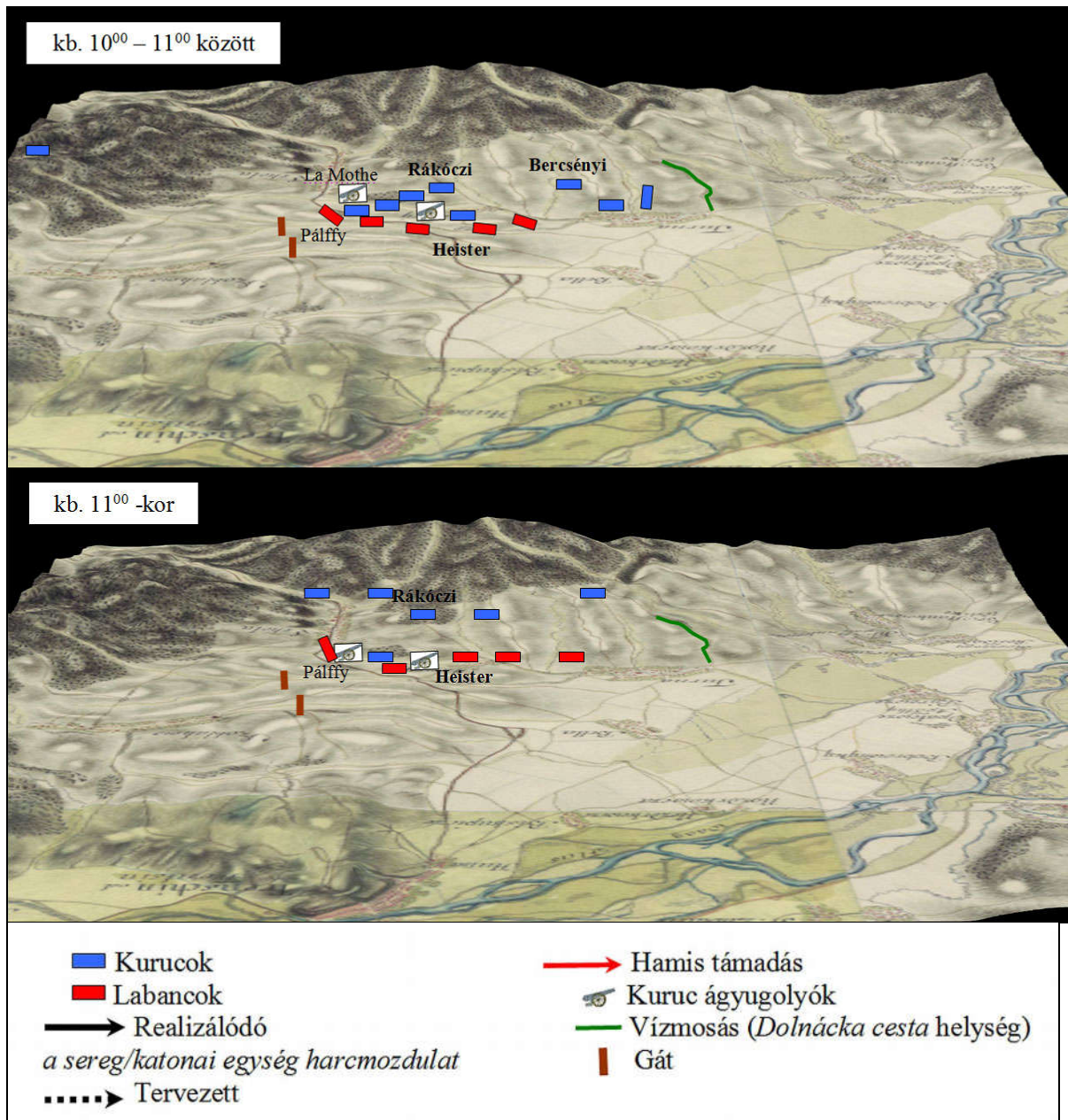

kb. 9⁰⁰ – 10⁰⁰ között

Kurucok	Hamis támadás
Labancok	Kuruc ágyugolyók
Realizálódó <i>a sereg/katonai egység harcmozdulat</i>	Vízmosás (<i>Dolnácka cesta</i> helység)
Tervezett	Gát

4. sz. ábra – a Hámri ütközet rekonstrukciója
(a csatatéren zajló események északról nézve kb. 7⁴⁰ és 10⁰⁰ között)

5 sz. ábra - a Hámri ütközet rekonstrukciója
(a csatatéren zajló események kb. 10⁰⁰ és 11⁰⁰ között – északi nézet)

A csata után...

A Hámri melletti Rákóczi-vereségről a *Mercurius Veridicus ex Hungaria* c. kuruc újság is beszámolt 1708. augusztus 6-án. A kurucok és a labancok közti harc végeredményét mint balesetet tünteti fel.

MERCURIUS VERIDICUS

ex Hungaria Anno 1708.

UJVARINI, 6. Mensis Augusti.

Inexpectatus advenit nuncius, ex Castris ad Trinchin positus, tantò tristior, quantò Majores bene instructæ Armadæ progressus fere indubios, tota sibi appropinquebat Hungaria. Postquam enim tripartito Exercitu, & quidem tam in Transylvania sub Commando Dñi. Generalis Marchalli Baronis Alexandri Károlyi, quam & oras Trans Danubianas, sub directione Comitis Antonij Esterházy Partium earundem supremi Generalis rebus bene dispositis Serenissimus Transylvaniae Princeps, ac Regni Confederati Hungariæ Dux FRANCISCUS RAKOCY, (Tit.) ac adjuncto sibi Excellentissimi Domini Supremi Generalis Comitis NICOLAI BERCSENYI Militiæ corpore, ad reoccupanda Fortia, & præsertim superanda valla Hostilia, ad Oppidum Ujhely erecta. Structo super Fluvium vagum Ponte, Castra movisset, quamvis triduo post Arce Csejte per Insultum in deditionem recepta, Commendanteq; loci cum triginta viris, in Captivitatem ductis, omnem Conatum, & dispositiones ad invadenda prædicta Fossata Ujhelyensia præordinasset; nihilominus penitus considerando, utiliore fore obsidendi Majoris Fortalitij Trinchin expugnationem, faciliq; per hoc consequentem aliorum deditionem, mutato Consilio, ad obsidionem hanc omnimodè urgendam, animum, viresq; convertit, ac sicine reductis Castris, diè secunda Currentis Mensis ad Latera montium, memorato Fortalitio propè imminenti Castra locavit, cum ecce! hostis intentionum harum præficus, magnò, & properò itinere relictis ad Ujhely quibusvis impediens, ex Moravia inexpectatus accurrat, ac summa in Aurora excubias adortur: Itaq; famà adventus Hostilis tota Castra pervagante, vix spaciū horæ labitur dum integer Exercitus Hostilis, ad juga Collium è diametro effunditur, ac Structa, in ordinatas lineas acie, Prælia sine mora, ineundi indicia præbet, data interea tanti temporis mora, ut & Princeps cum cæteris Ducibus, Legiones educere, ac ad loca pro ratione mortis, & ordinationis Hostilium necessaria collocare, aliosq; defectus prævisos supplere properante, ac subitaneò labore potuerit; cum verò Hostis sufficientiam contrarii apparatus contemplantur amfractusque

Valium

A *Mercurius Veridicus ex Hungaria* c. újság címlapja, mely a vesztes háborúról tudósít.

Baleset? A hákori csatában kb. 3000–3500 kuruc katona esett el, kb. 600 esett fogságba (ebből 25 tiszt). Az ismeretlen szökevényekkel együtt a felkelők összvesztesége elérte a 21–27 százalékot. Heister kb. 200 embert veszített, ami 2,3 százalékot jelentett. A katonái viszont gazdag zsákmányra is szert tettek: 10 kuruc ágyura, 4 mozsárra, katonai oszlopra, mely készlettel és lövedékkel volt ellátva, 40-50 zászlóra és 2 üstdobra. Az ütközet során Hámri község teljesen leégett, Tornynos és Barátlehota részben elpusztult.

Hámrinál a kuruc hadsereg vereséget szenvedett. Az a hadsereg, amelyre Rákóczi sok figyelmet szentelt és pénzügyileg támogatta. A gyalogos sereg majdnem teljesen elpusztult, de a veszteség érzékelhető volt az elit lovas csapatoknál is. Úgy tűnt, hogy a francia katonai tanácsadók hiánya sem pótolható, mivel a legtöbben szintén elestek. Néhány kuruc zsoldos a csata után átállt a császár szolgálatába. Rákóczi veresége rossz hatással volt azon magyar nemes urak és jobbágyok erkölcsére, akik a támogatói közé tartoztak.

A háMRI csata nagy mértékben hozzájárult a kuruc mozgalom leveréséhez. A kurucok a majtényi síkon Szatmár mellett letették a fegyvert 1711-ben.

áttett (vmit vhová): PhDr. Pintér Beáta, PhD.